ליל שמורים

מלואים להגדה

קבוץ רודגס

1937

והיא שעמדה

לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו. אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

לא ההבטחה בלבד שנתנה בברית בין הבתרים עומדת לאבותינו ולכל הדורות שבאו אחריהם אלא הירידה למצרים, השעבוד ויציאת מצרים חוזרים ונשנים בכל דור ודור.

חוזרת ונשנית הירידה מארץ ישראל למצרים בשני פנים: הן מכוח אנוס על פי הדבור, והן מכוח וירא יעקב כי יש שבר במצרים.

בכל דור ודור קם מלך חדש אשר לא ידע את יוסף והאומר לעמו הבה נתחכמה לו פן ירבה ....

בכל דור ודור "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה." ויחד עם זה "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה".

בכל דור ודור מצויים אלה, המחשבים את הקץ וטועים ואלה הדוחקים את הקץ ואינם יכולים לעמוד ביסורים אלא כל אחד מוצא לו דרך הצלה. רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר.

בני אפרים, המעפילים הללו, אינם הולכים לפני העם ומתניהם חגורים וסוללים את הדרך להמונים שיבואו אחריהם אלא עלולים להיפך להנתק מן המון העם ולעמוד בודדים במערכה הראשונה בגת אשר בה נתקלים וכלים.

בכל דור ודור חוזרים ומופיעים שני אנשים עברים נצים ומלשינים על חבריהם לרשות.

מתקים תמיד בנו [illegible] וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפלה ויש אומרים אחד מחמשים.

בזמן, העם נמצאים תמיד גם יחידי סגולה אשר מוכים על בני ישראל.

בכל דור ודור מצויים בעולם מצורעים הרוצים לשטוף את צרעתם בדם ילדי - ישראל והדם על המזוזות והמשקוף הוא השומר עליהם.

ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואמר לך: „בדמיך חיי" ואמר לך: „בדמיך חיי".

„מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" - וגם „לבן בקש לעקור את הכל": בכל דור ודור נשנו הנסיונות והגזרות להשמיד את היהודים, את הילדים בפרט ולהעביר אותם על דתם - „מי במים ומי באש".

אבל „זאת התורה לא יוכל להמלט ממנה לא אחד מזרע אברהם אבינו לא הוא ולא זרעו ולא זרע זרעו עד סוף כל הדורות."

מעשה·אבות·סימן·לבנים

אבל גם מה שקרה לבנים הרי זה סימן ושירות למה שנעשה לאבות, ובמובן זה חייב אדם בכל דור ודור לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים.

על ידי זה שפסח של מצרים נעשה פסח לדורות אנחנו ראויים לפסח לעתיד לבוא, (ראה את כל החלק האחרון של האגדה המכוון לעתיד לבוא) ואנחנו מוכנים לקבל את פני אליהו הנביא.

„הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

מתוך ראית ימות עולם עלינו להיות ערים למה שמתרחש בדורנו.

∴

לא! את דמנו לא נפקיר
קדוש הדם,
קדושים חיי אדם,
אבל גם את חיינו נקדש ונוקיר,
וידע כל אורב מאחרי כל קיר:

את דמנו לא נפקיר!
דמנו כמים על כל אדמות תבל...
אך פה לא נהיה כעלה נובל,
כעלה נדף מכל רוח נושבת -

פה לא כצאן נגש את המות!
פה לא נפגנו בשבט על לחי
נשר אל המות - ונחי!

ולא תפחידונו! מה סכינים וחיצים
לעם, אשר כלו לו כל הקצים?
משוטת רשעים לא נערוץ ולא נחת
עם אשר נותרה לו רק דרך אחת,
רק דרך אחת: בארצנו להגאל!
בארצנו חרותנו: ארץ ישראל!

(יום הקבורה של קרבנות יפו תרצ"ו, ד. שמערנוביץ)

(קוראים בהגדה עד: "ויוציאנו ד' ")

ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים.

כנגד ארבעה בנים

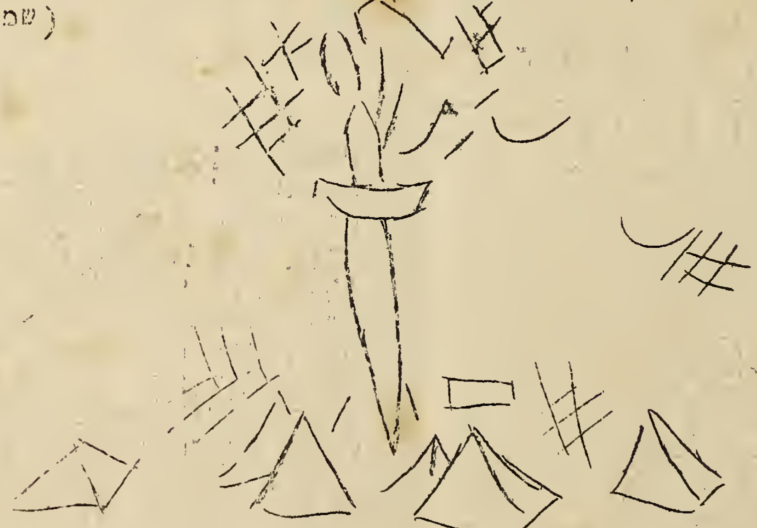
המתבולל, איש הריב, המעפיל, והתמים.

המתבולל

התשפט אתם התשפוט בן אדם את תועבות
אבותם הודיעם. ואמרת אליהם: כה אמר
ה' אלהים ביום בחרי בישראל ואשא ידי
לזרע בית יעקב ואודע להם בארץ מצרים
ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלהיכם.
ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם
מארץ מצרים אל ארץ אשר תרתי להם זבת
חלב ודבש, צבי היא לכל הארצות. ואמר
אליהם: איש שקוצי עיניו השליכו ובגלו-
לי מצרים אל תטמאו, אני ה' אלהיכם.
וימרו בי ולא אבו לשמע אלי: איש את
שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי
מצרים לא עזבו, ואמר לשפך חמתי עליהם
לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. ואעש
למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים
אשר המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעי-
ניהם להוציאם מארץ מצרים.
(יחזקאל כ, ד-ט)

ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה
בכל ארץ מצרים שלושת ימים: (ויט משה) למה הביא עלי-
הם חשך? שהיו בישראל באותו הדור רשעים
שהיו להם פטרונים מן המצרים והיה להם שם
עשר וכבוד, ולא היו רוצים לצאת ממצרים ומתו
בשלושת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפל-
תם ויאמרו אף הם לוקים כמונו.
(שמות י כ"ב)

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב
הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה. ויסב
אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ
מצרים.

דבר אחר: חמשים: אחד מחמשה יצאו וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפלה.
ויש אומרים אחד מחמשים. (רש"י שמות יג, יח).

וישבו בערים אשר המלך יהשדים יושבים שם ויהיו כי עצמו בני ישראל ויעשירו וירם לבם וילכו בדרכי מצרים וישאו להם המון נשים ופלגשים במשפט סרי המצרים וידחו ללכת אחרי אלוהי מצרים ויטמאו בגילוליהם ובשקוציהם ויגבה לבם מאד ולא זכרו כי גרים הם בארץ לא להם.

(יעבץ א 31)

הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר.

(שמות יד יב)

יש לתמוה איך יירא מחנה גדול של שש מאות, אלף איש מהרודפים אחריהם ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם. התשובה כי המצרים היו אדונים לישראל וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה. ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים במלחמה. הלא תראה כי עמלק בא בעם מועט ולולי תפלת משה היה חולש את ישראל והשם לבדו שהוא עושה גדולות ולו נתכנו עלילות סיבב שמתו כל העם היוצא ממצרים הזכרים כי אין בהם כח להלחם עד שקם דור אחר דור המדבר שלא ראו גלות והיתה להם נפש גבוהה.

(אבן עזרא שם)

ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה" בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב.

(שמות טז ג)

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים.

(במדבר יא ה)

ו ט ־ כ ם א ש ר א מ ר ת ם ל ב ז י ה י ה ו ה ב א ת י
א ו ת ם ו י ד ע ו א ת ה א ר ץ א ש ר מ א ס ת ם ב ה
ו ־ ג ר י כ ם א ת ם י ־ ל ו ב מ ד ־ ר ה ז ה . (שיר)

(במדבר יד לא)

אשהרב

יצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה.

ש נ י א נ ש י ם ע ב ר י ם : דתן ואבירם.
ו י י ר א מ ש ה : ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים. אמר, מעתה שמא אינם ראויים להגאל.
א כ ן נ ו ד ע ה ד ב ר : ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך.
וישמע פ ר ע ה : הם הלשינו עליו.

(שמות ב יג-טו)

ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה ויאמרו אליהם ירא ה" עליכם וישפוט אשר הבאשתם

את ריחינו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת הרב בידם להרגנו.
ויפגעו : "אנשים מישראל ורבותינו דרשו כל ניצים וניצבים
דתן ואבירם היו, שנאמר בהם : יצאו נצבים. (שמות ה כ-כא)

המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש . (במדבר טז יג)

שים שלום (שיר)

המעפיל

ובני אפרים שותלח וברד בנו
ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו
וזבד בנו ושותלח בנו ועזר בנו
ואלעד והרגום אנשי גת הנולדים
בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם.
(ד"ה ז כ-כא)

בעת ההיא בשנת 180 שנה לרדת ישראל מצרימה יצאו אנשים גבורי חיל ממצרים שלושים אלף רגלימבני ישראל ויהיו כולם משבט יוסף מבני אפרים. כי אמרו: תם הקץ אשר חק ה" על בני ישראל מימי קדם אשר דבר אל אברהם. ויתאזרו האנשים האלה וישימו איש חרבו ואיש כלי מלחמתו עליו ויבטחו בגבורתם ויצאו ממצרים ביד חזקה. ולא הוציאו אתם צידה לדרך, רק כסף וזהב. כי אמרו לקחת את מחיתם מפליש-תים במחיר ואם לא ולקחו מאתם בחזקה. וישימו פניהם ארץ גת. ויאמרו אל הרועים תנו לנו מן מהצאן במחיר לאכול כי רעבים אנחנו. ויאמרו הרועים: הצאננו הם כי ניתן לכם אף במחיר ? ויגשו בני אפרים לקחתם בחזקה. ויצעקו רועי גת ויזעיקו את כל אנשי גת ויחגרו איש כלי מלחמתו ויצאו אל בני אפרים למלחמה. ויצאו מכל ערי פלישטים לעזרת אנשי גת כארבעים אלף איש. ויערכו האנשים האלה את בני אפרים מלחמה ויתן ה" את בני אפרים בידם כל אשר יצאו ממצרים, לא השאירו שריד ופליט. (ספר הישר)

היתה עלי יד ה" ויוציאני ברוח ה" ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות . ארז"ל שהיו מבני אפרים שמיהרו את חקץ לצאת ממצרים והרגום אנשי גת. (יחזקאל לז א)

אנחנו גבורים

דור אחרון לשעיבוד וראשון לגאולה אנחנו
ידינו לבדה ידינו החזקה

את כבד העול מעל גאון צוארנו פרקה .
(ביאליק)

אל ראש ההר (שיר)

הנאמן

בזכות ארבעה דברים נגאלו בני ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם ולא שנו את לשונם ולא גילו מסתורין שלהם ולא בטלו את המילה.

ויוכו שוטרי בני ישראל:
מנה את הנוגשים של מצרים על השוטרים של ישראל. והשוטרים היו מוכים על יתר העם ולא היו מוסרים אותם ביד הנוגשים. אמרו: מוטב לנו ללקות, ולא יכשל יתר העם. לפיכך כשאמר הקב"ה למשה אספה לי שבעים איש, אמר משה: רבונו של עולם, איני יודע מי ראוי ומי אינו ראוי ומי אינו ראוי. אמר לו: אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו – אותם השוטרים שמסרו עצמם ללקות עליהם במצרים במתכונת הלבנים, הם יבואו ויטלו בגדולה זו.
דרש רב עוירא: בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ישראל ממצרים.

זכרתי לך חסד נעוריך ואהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה
(שיר)

-.-.-.-.- -.-.-.-.-

ויתחלקו כל בני ישראל מפני מצרים לארבע ראשים.
הראש האחת בני ראובן ושמעון ויששכר ויאמרו להפיל את נפשם בים כי יראו מאד מפני כל מצרים.
הראש השנית בני זבולון ובנימין ונפתלי ויאמרו לשוב מצרימה עם מצרים.
הראש השלישית בני יהודה ודן ויוסף ויאמרו ללכת לקראת מצרים להלחם אתם.
והראש הרביעית בני לוי וגד ואשר ויאמרו לבוא בתוך מצרים להומם.
– מתוך שהיו נוטלים עצה אלו ואלו, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה. לפיכך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל.
מדרש.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון לאמור:
ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו.
היא גנותן של ישראל שכל מ שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זו בלבד. (במדבר ט א-ב)

(קוראים בהגדה עד : "לכפר על כל עוונותנו")

כי תבואו אל הארץ

כניסתם לארץ - המן נפסק.

ויאמר ה' אל יהושע: היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה. ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו. ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה. וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא.

(יהושע ה ט-יב)

התרחקות העם והתחדשותו.

וישלח יחזקיהו על כל ישראל ויהודה וגם אגרות כתב על אפרים ומנשה לבוא לבית ה' בירושלים לעשות פסח בחדש השני כי לא יכלו לעשות בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי והעם לא נאספו לירושלים.

ויישר הדבר בעיני המלך/ובעיני כל הקהל. ויעמידו דבר להעביר קול בכל ישראל מבאר שבע ועד דן לבוא לעשות פסח לה' אלהי ישראל בירושלים כי לא לרב עשו ככתוב. וילכו הרצים באגרות מיד המלך ושריו בכל ישראל ויהודה וכמצות המלך לאמור:

בני ישראל, שובו אל ה' אלהי אברהם יצחק וישראל וישב אל הפליטה הנשארת לכם מכף מלכי אשור. ואל תהיו כאבותיכם כאחיכם אשר מעלו בה' אלהי אבותיהם ויתנם לשמה כאשר אתם רואים. עתה אל תקשו ערפכם כאבותיכם, תנו יד לה' ובואו למקדשו אשר הקדיש לעולם ועבדו את ה' אלהיכם וישב מכם חרון אפו כי בשובכם על ה' אחיכם ובניכם לרחמים לפני שוביהם ולשוב לארץ הזאת, כי חנון ורחום ה' אלהיכם ולא יסיר פנים מכם אם תשובו אליו.

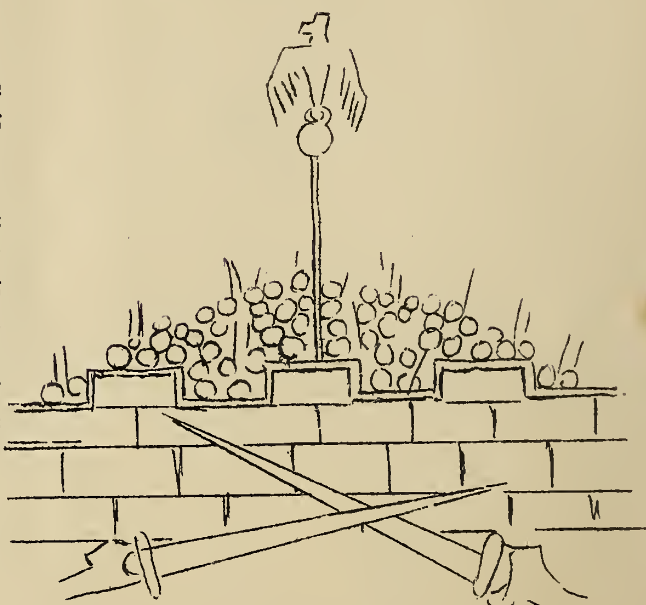
ויהיו הרצים עוברים מעיר לעיר בארץ אפרים ומנשה ועד זבולון ויהיו משחיקים עליהם ומלעיגים בם. אך אנשים מאשר ומנשה ומזבולון נכנעו ויבואו לירושלים. גם ביהודה היתה יד אלהים לתת להם לב אחד לעשות מצות המלך והשרים בדבר ה'. ויאספו ירושלים עם רב לעשות את חג המצות בחדש השני קהל לרב מאד. ויקומו ויסירו את המזבחות אשר בירושלים ואת כל המקטרות הסירו וישליכו לנחל קדרון. וישחטו הפסח בארבעה עשר יום לחדש השני והכהנים והלוים נכלמו ויתקדשו ויביאו עולות בית ה'.... ויעשו בני ישראל הנמצאים בירושלים את חג המצות שבעת ימים בשמחה גדולה ומהללים לה' יום ביום הלוים והכהנים בכלי עז לה'... וישמחו כל קהל יהודה והכהנים והלוים וכל הקהל הבאים מישראל והגרים הבאים בארץ-ישראל והיושבים ביהודה ותהי שמחה גדולה בירושלים כי מימי שלמה בן דוד מלך ישראל לא כזאת בירושלים. ויקומו הכהנים והלוים ויברכו את העם וישמע בקולם ותבוא תפלתם למעון קדשו לשמים.

(ד"ה ב ל א-טז כב כה-כז)

ולא נעשה פסח כמוהו בישראל מימי שמואל הנביא וכל מלכי ישראל לא עשו כפסח אשר עשה יאשיהו והכהנים והלוים וכל יהודה וישראל הנמצא ויושבי ירושלים.

(ד"ה ב לה יח).

מחוץ תשכל חרב ומחדרים שנאת חנם

כאשר סבתה המלחמה לפני שערי העיר למצער,התעוררה מחדש המריבה אשר מבית,כי הגיע מועד חג המצות בארבעה עשר יום לניסן,אשר הוא לדעת היהודים ראשית זמן צאתם מעבדות מצרים. ואנשי אליעזר פתחו את שערי המקדש וקבלו את בני העם הבאים שמה לעבוד את האלהים.ויוחנן עשה את החג כסות עינים למזימתו הרעה ושקד לשלוח את החשובים מקרב אנשיו,אשר היו גם ברובם טמאים עם חרבות מתחת למידיהם אל בית המקדש לתפשו.ובבוא האנשים אל העזרה הפשילו את בגדיהם והראו פתאום את כלי נשקם.מהומה גדולה קמה מיד סביב לבית המקדש וצעקה עלתה למרום. כי בני העיר שעמדו מרחוק למלחמת האחים,חשבו,כי לנפשות כולם אורבים המרצחים,והקנאים הבינו,כי עליהם לבדם נוטשה החרב;ובני העם נלחצו אל המזבח ונדחקו סביב לבית המקדש ונרמסו ברגלים וגם הוכו במקלות ובחרבות לאין מספר,ורבים מן האזרחים השקטים נהרגו בידי אנשי ריבם משנאת חנם או מקנאת איש כאילו נלחמו אתם בשער--- ובעת ההיא גמר טיטוס להעתיק את מחנהו מהר הצופים אל קרבת העיר.

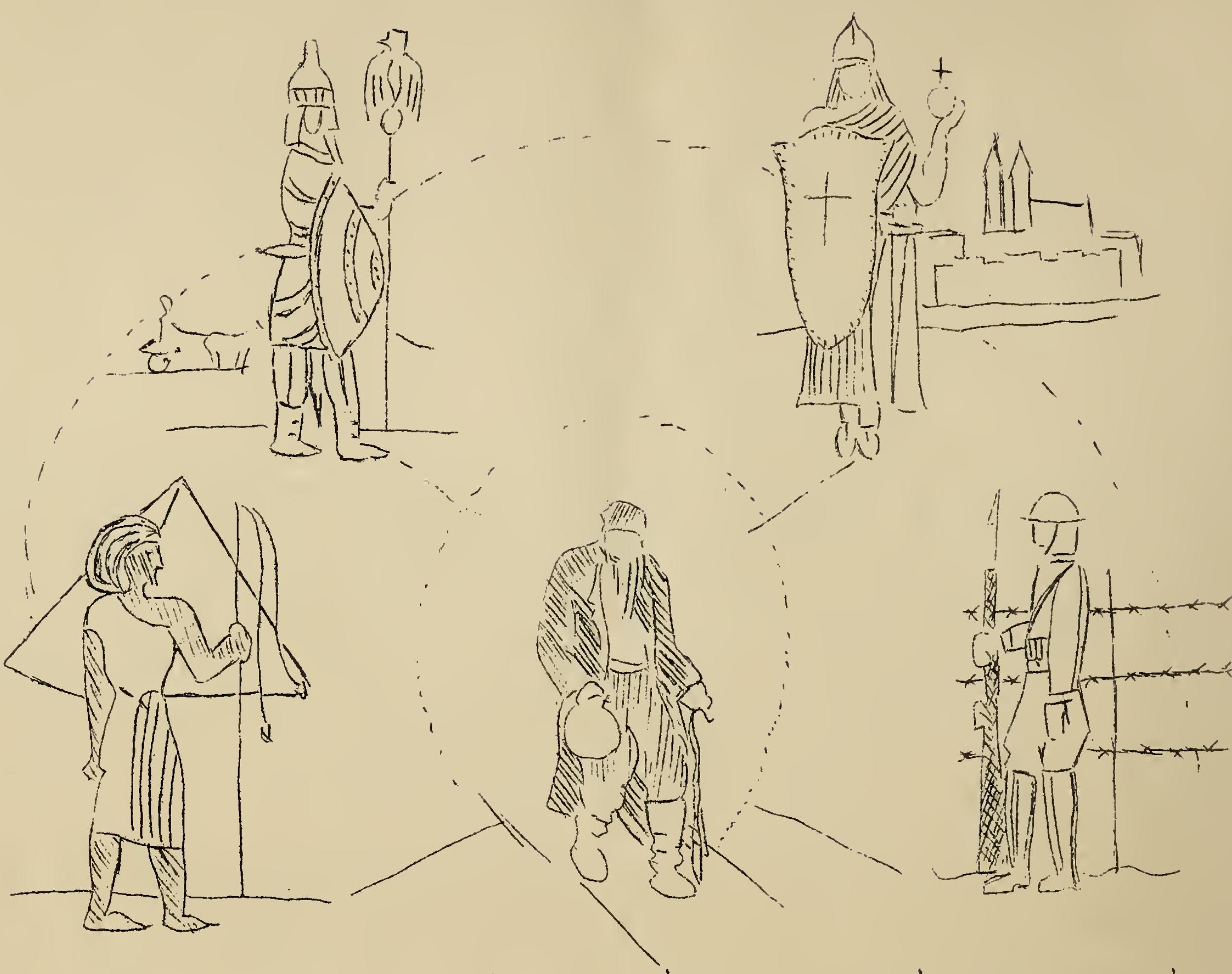
....ומספר השבויים,אשר נתפשו בכל עת המלחמה היה תשע רבבות ושבעת אלפים.ומספר המתים בכל עת המעצור היה מאה ועשרים רבוא.רובם יהודים אך לא ילידי המקום ירושלים.כי מכל העברים נאספו אנשים אל ירושלים למועד חג המצות,ופתאום סגרה עליהם המלחמה.

והנה רב העם אשר נמצא אז בירושלים נאסף מכל הארץ,כאילו נגזרה גזירה על כל העם להסגר כמו בבית כלא.וכאשר התלקחה המלחמה מסביב לירושלים היתה העיר מלאה המונות אדם.על כן עצם מספר החללים ממספר המצים בכל מגפה רעה הבאה בידי אדם או בידי שמים.

(יוסף בן מתתיהו   מלחמת היהודים)

-.-.-.-.-.-.-.-

ש ל א א ח ד ב ל ב ד ע מ ד ע ל י נ ו ל כ ל ו ת י נ ו :

ל ב ן בקש לעקור את הכל .

ויקם מלך חדש על מ צ ר י ם אשר לא ידע את יוסף ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ.

ויאמר ה מ ן למלך אחשורוש ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם . .

ויקראו סופרי המלך ויכתב ... ונשלוח ספרים . ומה כתבו באותם הספרים ? כל העמים האומות והלשונות שלומכם ישגה. עם אחד יש בינינו נבזי מכל העמים ורוחם גסה, מוכנים לתקלה ולקלקלה, מלעיגים עלינו ושמחים ברעתינו. וכפויי טובה הם. באו וראו מה עשו לאותו עני פרעה: כשירדו למצרים קבלם בסבר פנים יפות והושיבם במיטב הארץ, וזן אותם בשני רעבון והאכילם מכל טובה. בקש שיבנו לו פלטין אחת, ובאו עליו בעלילה ואמרו לו: נלכה נא דרך שלושת ימים במדבר ונזבחה לה" אלהינו, אחר כך אנו חוזרים, רצונך השאילנו כלי כסף וכלי זהב ושמלות. והשאילום כספם וזהבם וכל בגדיהם הטובים וטענו כל אחד כמה חמורים עד שנצלו את מצרים וברחו להם. רדף פרעה אחריהם להשיב את ממונו, הוא וכל מחנהו. מה עשו לו? היה עמהם אדם אחד ושמו משה בן עמרם ובכשפיו נטל מקל אחד ולחש עליו והכה בו את הים עד שחרב, ונכנסו כולם ביבשה בתוך הים ועברו כולם – ואיני יודע במה עברו או במה יבשו המים. כון שראה פרעה כן, אף הוא נכנס אחריהם – ואיני יודע במה נטפוהו ובמה יבשם, הסבב. הוא וכל חילו בים ולא זכרו הטובה שעשו להם.

ה י ו נ י ם. ומנתום הלך שובב בדרך לבו והוסיף דברים אשר אין להם ואחר בכונה לערב בנו המון מצרים "מצורעים ומוכים התחלואים, אשר יצא משם להגרש ממצרים." ...ולוסימכוס חבר דברים בשנאה עזה וספר שבראש המצורעים והנגועים עמד איש אחד ושמו משה, והוא צוה עליהם לבלתי דבר שלום לשום בן אדם, ולבלי ליעץ עליו טובה רק עצת רשע, ולהרוס כל מקדשי האלים והמזבחות אשר יפגשו בדרכם.

...ועוד יספר אצל אפיון כי יש חוק נעלם ליהודים לחפוש איש יוני הבא מארץ נכריה ולפטם אותו שנה שלמה, ואחרי זאת הם מוציאים את האיש וממיתים אותו בזבחם אותו לקרבן על פי משפטיהם וטועמים מבשרו ונשבעים על בשר זבח היוני לנטור שנאה ליונים כל הימים.....פעם הוא שופך עלינו בוז על מורך לבבינו ופעם הוא מחרף אותנו כי עזי מצח ומרי נפש אנחנו.

(יוסף בן מתתיהו נגד אפיון)

לא רק ברומאים לבד מרדו היהודים, אלא בבני אדם בכללם. עם שאינו חי חיים עליזים ומסרבים להסב לסעודה עם זרים ושקרבנותיהם נסכיהם ותפלותיהם של העמים הם לו לזרא. עם כזה יותר רחוק מאתנו מאשר שושן ובקטרה ואפילו היותר רחוקים, ההודים (אפולוניוס מטיאנה בשעת המלחמה עם היהודים).

גזרת תתנ"ו

(מסע הצלב הראשון)

...אשר קמו תחילה עזי פנים עם לועז, הגוי המר והנמהר, צרפתים ואשכנזים ונתנו לבם ללכת אל עיה"ק ולגרש משם את הישמעאלים. וישימו סימן פסול על בגדיהם שתי וערב....ויאמרו איש אל רעהו: הנה אנחנו הולכים לנקום נקמתנו מן הישמעאלים, והנה היהודים היושבים בקרבנו אשר אבותיהם הרגוהו וצלבוהו, ננקמה תחילה מהם ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל, או יהיו כמונו ויודו בישו המשיח. (עד ראיה)

שנת 1480

והוסיפו הגויים גזרות והסירו מחיינו וגזרו עלינו קשות לכל הנשארים מהשמדות כי העלילו עלינו כי היינו מטילים סם במאכלות ועוד ידם נטויה כל הימים, והיו לגמרי מבטלים אותנו מדת האמת לולי שהבטיחנו השם "לא ימושו מפיך".

ועוד כמה גזרות, שמדות וגלויות עברו על ישראל שלא נכתבו, וגם אנחנו לא נוכל לדעת כל הערים והמלכויות אשר נפוצו שם. לא נשאר מזרע ישראל מן אלף מאשר יצאו מירושלים וערי ישראל ובאו לספרד ולצרפת ואשכנז, כי חרבו לעמוד על קדושת השם ונהרגו מהם לאלפים ולא נשארו מהם חלק אחד מחמשת אלפים. צדיק הוא השם כי פיהו מרינו, וכאשר פרענו חובותינו יאר השם פניו אלינו וישיב שבותינו אמן.

וכשיעביר אדם במחשבתו המכות הגדולות האלה יפלא בעיניו ויאמר: מה חרי אף הגדול הזה, לא עשה כן לכל גוי אם היותם עמוסים חטאים יותר מהיהודים?... וכל השאלות האלה וכיוצא בהן תשובתן פסוק אחד לבד, והוא "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" (עמוס).

(שבט יהודה)

האנוסים

נוסע יהודי שנתגלגל במקרה לספרד, מספר כעד ראיה, כמה הקפידו האנוסים בסתר לקיים את מנהגי ישראל, הלא הוא אהרן גורדון, שבא בסוף המאה הי"ז מוילנא לפדוא, ללמוד חכמת הרפואה באוניברסיטה שם. לפי מסורת שנשתמרה במשפחתינו איש מפי איש מעשי שהיה כך היה: בהשלים רבי אהרן תק לימודיו בפדוא שב לארצו באניה, והנה אחזה רוח סערה בכנפות האניה והשליכו אותה לחוף ארץ ספרד. האניה נשברה. ורבי אהרן התמלט בעוד שיניו ערום וחסר כל. בהגיעו כף רגלו על אדמת ספרד, אשר הקיאה את היהודים מתוכה ואסרה על כל איש יהודי לבוא בגבולה בעונש מות, התנכר רבי אהרן ויתהלך באשר התהלך להחיות את נפשו, ויבוא באחת מערי המדינה ויגר שם ימים אחדים, והנה חג הפסח קרוב לבוא ואין תקוה לאכול מצה בעיר הזאת. ויזכור את דבר האנוסים הנמצאים בספרד לרב, וישם עצות בנפשו לחפש ולמצוא אחד מהם ולהתודע לו. מה עשה? עמד בשוק

שמוכרים שם ירקות בערב פסח לראות אם יבוא איש לקנות מהירקות העולים על השולחן בסדר ליל פסח. והנה מרכבה מרקדה באחת המרכבות הגדולות לגדולי העיר, ותעמוד המרכבה, ואיש נשוא פנים ונכבד צנח מאת מרכבתו ויצו לעבדו לקנות ירקות. רבי אהרן שמר את פעמי המרכבה והנה היא באה אל היכל גדול למראה ומשרתים רבים יוצאים ונכנסים כבהיכלי שרים. ויעמוד אהרן בפתח השער ויבקש את העבדים להגיד לאדוניהם כי איש אחד רוצה לדבר עמו. אדוני הבית הרשהו לבוא, ובבואו אמר לו: הנני מוסר נפשי בידך למען אשר תוכל למסור נפשך בידי. עברי אנוכי וגם אתה עברי כמוני ואת אלוהי השמים אתה ירא כמוני. היום ערב חג פסחנו, ספחני נא אל שולחנך למען לא אמות מרעב. ויגער בו האדון כמה פעמים, עד אשר השביעהו באלהים כי לא יודע הדבר, אז התודע עליו. ויהיה בערב ויוליכהו אדון הבית אל שדרות חדרים מתחת לארץ ערוכים ביופי ובהדר ושמורים לחג הפסח, ושולחן ערוך כהילכות הסדר, ועמו רק אשתו ובנו הבכור, כי גם משאר בניו העלימו כי הוא יהודי, לאשר לא מצאם עוד ראויים לגלות להם סודו זה. הרב גורדון היה עמו כל ימי החג וכחודש ימים אחריו. אז שכר לו האדון האנוס הזה אניה לשוב לארצו וישא פניו במשאות ולהוצאות הדרך.

(ש.י. פין 1860).

ועתה כה אמר ה' בוראך יעקב ויוצרך ישראל אל תירא כי גאלתיך, קראתי בשמך לי אתה. כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך, כי תלך במו אש לא תכוה ולהבה לא תבער בך. (ישעיהו מג ב.)

א. בא לנחמם באמרו, כי אם היות שהלכו בגלות מפני רוב חטאיהם לא יראו פן תקום שמה הכליה, כי חנה האל יתברך אשר בראם מבטיח אותם "אל תירא".
והנה הביא להם ראיה משתי התשועות אשר עשה עמהם להפליא כדי שיאמינו כי כן יעשה להם בקבוץ הגלויות; וזהוא: אל תירא כי גאלתיך (מגילות מצרים) ששם נגלה כבודו עליהם וקרא והודיע לכל העולם שלקחם לו לעם וזהו: **קראתיך בשמך לי אתה.** עוד זכר להם קריעת ים סוף והעברת הירדן ביבשה ועליהם אמר: **כי תעבור במים** אתך אני שהוא ים סוף **ובנהרות לא ישטפוך** שהוא הירדן. וככה יעשה להם בקבוץ הגלויות. וסוף המאמר **כי תלך במו אש** שהגלות הזאת נמשלת לאש.

ב. ומלבד מה שפרשנו בפרשה הזאת עוד רמז בדבריו אלה לכל הדברים אשר ראינו בעינינו שקרו לגלות ירושלים אשר בספרד בהיותם יושבים במלכות ספרד וגם במקומות אחרים שנשתמדו בהם בפלים כיוצאי מצרים מתוקף הצרות והשמדות ולבם נכון עם כל זה בה' אלהים **ונבא הנביא שלא ישארו בגזירתם** כי אם ישובו אל ה' על כל פנים. ועל זה אמר **אל תירא** אחרי שקראתי בשמך יעקב וישראל להיות לי לעם לא תוכל להתחלף ולהמיר עצמך בגוי אחר כי לי אתה ושלי תהיה. ולכן אמר עוד: **כי תעבור במים** רמז למינים הזדונים שהם בני אדם **הנטבלים** כשיקבלו דתם ואמר: **אעפ** שתעבור באותם המים לא תצא מתחת ידי, כי **כל נהרות העולם לא ישטפוך** מתחת השגחתי. עוד ראינו שהתעוללו הגויים כנגד האנוסים באמרם שלא היו שומרים דתם כראוי והיו דנים אותם לשריפה למאות ולאלפים. אבות ובנים, אנשים ונשים והבטיחם הנביא שהחרידים מהם ימלטו מידם - וכן היה: שברחו לארץ ישמעאל ולארץ התוגר ושבו בתשובה. וזהו אמרו: כי תלך במו אש לא תכוה..

יצחק אברבנל

בשנת 1789

הצורר פער כשאול פיהו וידבר סרה בעם היהודים, כי כולם משחיתי דרך, בנים כחשים לרפובליקה הצרפתית, בוזה משפטיה ומנאצי חוקיה, כולם מרגלים ועצרת בוגדים, ולהרפובליקה אין שוה להניחם, כי אם לגרשם כולה מקרב הארץ.

זכרונות לבית דוד

בשנת 1903 בקישנוב

על השתתפות חלק ידוע של **צעירי ישראל** בתנועת המפהכה בקשה הממשלה להתנקם בכל עם ישראל וגם להטיל עליו חמה.... מחשבה נוראה נולדה במחו של **פלווה:** להלחם במהפכה הרוסית ע"י השמדת ישראל, להסית דעת הקהל לצד **"בני הנכר"** ולהבזות את תנועת השחרור הרוסית כמעשי ידי היהודים המוזרים לעם הרוסי. לשם זה צריך היה להסיר את הגדר שהעמידה הממשלה לפנים כנגד הפוגרומים ולתת אפשרות לשונאי ישראל לערוך במקום אחד טבח מבהל ביהודים. **"להטביע את המהפכה בדם ישראל".** זו היתה מחשבת השטן שהיו הסרדיוטים של ניקולאי השני מוציאים לפועל משנת 1903 ואילך כל פעם שתנועת השחרור היתה מתגברת בתוך הצבור הרוסי.

קרוב לחג הפסח שנת 1903 פשטו בקישינוב שמועות שיהודי אחד רצח את המשרתת הנוצריה שלו, ובאמת אבדה את עצמה לדעת בסם המות למרות יגיעותיו של אדוניה להצילה...

בעיר נתפשטו כרוזים נדפסים, ובהם נאמר, שמטעם הקיסר הותר לעשות שפטים ביהודים במשך שלשת ימי הפסחא הנוצרית... בבתי מרזח דברו בגלוי על הפוגרום העתיד לבוא. היהודים הרגישו כי פורעניות מתרחשות לבוא עליהם. בערב פסח בקשו מורשה הקהלה בקישינוב את שר הפלך ושר השוטרים להגן עליהם וקבלו תשו־בה קרה שהכל יהיה מתוקן להגנה. כשהתיצב רב העיר לפני הבישוף המקומי שאל אותו הלה: אם אמת הדבר שיש קייק בישראל המשתמשת בדם נוצרים למנהגיה הדתיים. הדליקה שהוכנה ע"י המבעירים בפקידה יתירה נפלה בשעה המיועדת, ביום ראשון לפסחא הנוצרית, הוא יום האחרון של פסח. בחצות היום, עם צלצול פעמוני בתי־התפלה, פשטו להקות גדולות של עירונים ברחובות והתחילו להתריב דירות וחנויות של יהודים. בראש הלכו נערים שובבים ושברו את החלונות באבנים, ואחריהם התפרצו המגודלים לתוך הבתים והחנויות וזרקו לחוץ את הרכוש, שנדון מיד לכליה או נגזל בידי המון המטילים־החוגג... בערב התחילו רציחות: הרוצחים שהיו מזוינים במקלות, בקרדומים ובסכינים הרגו את היהודים בבתיהם וברחובות ואף כאן התרישו השלטונות.

אבל כשניסתה במקום אחד חבורת יהודים מזוינת במקלות לגרש את הרוצחים, פרקה הפוליציה מעליהם את הנשק. בשעה העשירית בערב נפסק הפוגרום. בועד הראשי של הפורעים התלחשו על התכניות העתידה של המלחמה והוחלט לתת לפורעים חופש גמור. נתן אות לצבא ובמשך כל יום השני נעשו בקישינוב מיני אכזריות שלא היו כמותן בפוגרומים הקודמים...

להקות שכורים התפרצו לבתי הכנסיות וקרעו לגזרים ספר תורה ורמסו וטמאום. בבית כנסת אחד עמד שמש זקן, מעוטף בטלית בפני הפורעים ולא נתן להם לטמא את ארון הקודש, ובמקום קדוש זה נהרג... יהודי קישינוב נבהלו כל כך עד שלא העיזו גם ברגע האחרון לעמוד על נפשם ולהרוג את הורגיהם.

(דובנה)

והיא שעמדה לנו -- (בימי המלחמה העולמית.)

... על משמרתו, בחזית-המולדת בסרביה-בוקובינה, עומד דומם ומקשיב ראש משפחה יהודי, כאלו שומע את מנגינת ה"סדר"! שבביתו הרחוק ממנו רק 2 קילמטר. אך הוא מתמשר שנתן צו מאת הצאר, להרחיק את היהודים גרי תחום הגבולות, כחשודים בבגידה וריגול, והפקודה כבר מתגשמת ע"י האזרחים. עירתו כבר נחרבה

בין המפגרים להמלט על נפשם -נמצאת משפחת הלוחם בחזית אשר נחבאה ע"י שכן נוצרי במרתף אפל. בחוץ-מחול מות ואבדון. במרתף- לנגינת תותחים, שירת גאולה נרקמת. הנכד מקשה: "מה נשתנה" -"עבדים היינו"...? הסב עונה- " והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם" .

הפרעות ברוסיה ואוקראינה 1919

ב־204 נקודות ישוב נערכו פוגרומים והרגו בהם כ־200000 איש.

אלה, שבאזניהם שמעו את צלצול הפעמונים הקוראים את ההמון לשוד ולטבח ובעיניהם ראו את הרוצחים, המזוינים רובים, קלשונות, קרדומות, מקושים, מתכנסים בעיר ומכינים את עצמם להרוג ולאבד, אלה, שבעיניהם ראו את מאות החללים מתבוססים בדמם ובאזניהם שמעו את זעקתם של אלפי יתומים ואלמנות, שחשך עליהם כל עולמם, - אלה לא ידעו עוד מנוחה כל ימיהם.

...נסיון קשה נתנסו יהודים רבים בשבת זו. לא גרמה להם לא הכרה פנימית, לא נאמנותם לעדתם ולא דגול בעברם הנשגב ובפעולת עמם לאנושיות כי אם הדבקת הפתקא האדומה והכתם הצהוב היא היא שהציגתם פתאום כיהודים. מבית לבית הלכו החבורות, שמו אותותיהם בחנויות ובשלטים, הכתימו את שמשיות החלונות, מעת לעת הוקעו יהודי אשכנז על עמוד הקלון. בין שאר האותות והכתבות הופיע על שמשיות חלונות הראות כמה פעמים מגן דוד גדול, מגנו של דוד המלך. בזה התכונו לחלל את כבודנו. **יהודים, קבלוהו, קבלו** את מגן **דוד המלך, ושאוהו לכבוד ולתפארת.**

יוד. רונדשוי

והיא שעמדה לנו (שיר)

==========================

ויעפילו לעלות אל ראש ההר

בשלשה דרכים נסה ישראל לדחוק את הקץ ולהגאל.

גאולת הלאום

בימי שבתי צבי

בעת הרעה ההיא גברה בעמנו התקוה בביאת הגואל המשיח, כי נגלו עקבותיו וחבליו רבו מאד. וחכמינו מצאו בזה **רמז הגאולה, כי באשר תבוא תתאמץ הגלות.**

מאיזמיר מבשרים טוב כי בטל המשיח את צום העשירי ויהפוך האבל ליום־טוב.

...ואתה עתה נתן ידידי, שא ידך קודש ובשר לעמינו בכתביך את זמן הגאולה וידעו כולם כי משיח ה' בתוכם והימים אשר עליהם קוו ועליהם התפללו בו באו כדבר ה' ביד נביאיו הקדושים. (זכרונות לבית דוד)

...בזמן ההוא התחילו לדבר על אודות שבתי צבי אבל אוי לנו כי חטאנו כי לא זכינו לראות בעינינו מה ששמענו ומה שבטחנו בדמיוננו...

הוי רבש"ע באותו הזמן קוינו שאתה האל הרחמן תרחם על עמך ישראל העלוב והגאל אותנו, כך קוינו... כל עבדיך ובניך בכל אפסי ארץ עשו תשובה, תפלה וצדקה, וכל כנסת ישראל ישבה שנים שתים ושלש על המשבר אבל מזה הכל נולד רוח, לא די שלא זכינו לראות את הילד אשר בשבילו כל כך סבלנו ואשר חשבנו שבודאי בא יבוא. אנחנו לצערנו נשארנו דלים ורקים. השם אלהינו, בכל זאת עמך ישראל לא חדל להאמין, כי סוף סוף תרחם עליו ותחיש לגאלנו ואפילו אם יתמהמה, אחכה בכל יום שיבוא בשיהיה רצון קדשך מלפניך תזכור ברחמים את עמך ישראל. מה רבה היתה השמחה כשנתקבלו הכתבים ע"ד שבתי צבי, אין לספר. אחדים מכרו את בתיהם וכל קנינם בתקוה כל יום לגאולה. (זכרונות גלוקל).

גאולת העולם
....

בימי המהפכה הצרפתית

רב בני ישראל ירנן וישמח בהגיע החדש הזה, המזכיר להם חג חירותם מועד צאתם מעבדות לחרות ומשעיבוד לגאולה. החג הזה משנה היה לנו בשנה הזאת, **כי בה זכינו לגאולה השלימה שאנו חפצים בה**, ובני ישראל יושבי צרפת, אשר הלכו חשבים כאחיהם בכל ארצות גלותם, ראו אור גדול, ואין קצה לשמחתם. שכיננו כולם שלמים אתנו ושקטים במכונם. בהם בטח לבנו כי לא ילשינונו את היקובינים בשמרינו את דתינו כאבותנו.

ויהי בהגיענו בקריאתנו עד **והיא שעמדה לאבותנו ולנו שלא אחד עמד עלינו לכלותנו**, והנה נשמע באזנינו פתאום קול צעדים כבדים המתנשאים ועולים וצלצלי חרבות מתדפקות על המדרגות; הדלת נפתחה ברעש ואל העליה באו פקיד המשטר ועשרת אנשי חיל חמושים נהוגים בידי איש יקוביני, אשר הכרתי כי זהו הצר הצורר אשר עד כה דמיתוהו, כניתהו ולא ידעתיהו.

"אלה נתפשו בכף בהעליבם בחוק יסדה לה הממשלה, בחגגם חג פסחם, בשכבם על מצות ומרורים כמצות דתם היהודית, ובהללם את אלוההם אשר צוחה עליהם ממשלת הריפובליקה מהזכיריהו בשמו".

"הן חוגגים אתם ארבעה עשר יולי, היום אשר בו יצאתם מעבדות לחירות, בהרומכם את חומת הבסטילה, שהיתה מבטח משגב לעריצים צוררי עמכם, ואנחנו נחוג יום ט"ו ניסן לספירתנו אנו היום אשר בו יצאנו אנו משעיבוד לגאולה, בהשליכנו מעלינו את עול פרעה מלך מצרים. ובעוד אשר חגכם זה מאתמול היה לכם, כי חדש הוא מקרוב בא, הנה אנחנו מונים שלושת אלפי שנה לזמן חירותנו אנו, למועד זה ניצלנו מיד אדונים קשים, אשר בעלונו באכזריות חימה ושטף אף, אשר השקיעו את ילדינו בקירות החומות אשר בנינו בידינו ואשר מאוה בשנים לא סר מעל גבינו שבט הנוגש בנו...... יציאת ישראל ממצרים היא לאות ולמופת לרבים עמים, כי בם בעזרתם ובידם גאולתם אם ימצאו עוז בלבבם, להתנער מאפר שפלותם ולקרוא לנפשם דרור מעבדותם וסבלותם. לוא בנחם לשכל זה כי עתה נתתם לנו כבוד מורים לצדקה, אשר הורו לכם הדרך, כי ביד חזקה ובזרוע נטויה יוכל עם נדכה להתנער מאפבו ולשבור עול סובלו".